

Badania wykopaliskowe w Wilanowie

Badania wykopaliskowe
w Wilanowie, w gminie Kamieniec

Po kilkuletniej przerwie nastąpił powrót do badań wykopaliskowych w Wilanowie, w gminie Kamieniec. Od początków września 2017 r. do chwili obecnej trwają bowiem terenowe badania archeologiczne o charakterze wykopaliskowym na terenie miejscowości WILANOWO. Teren prac wykopaliskowych jest tym razem położony około 300-400 m na p.d.-wsch. od ostatniego z kurhanów (nr IV) syńskiego cmentarzyska kultury unietyckiej.

W obrębie założonego wykopu o metodycznie wyeksplorowanej, jak do pory powierzchni około 75,5 ara odkryto 105 obiektów archeologicznych o charakterze osadniczym. Reprezentują one pozostałości dwóch osad z odrębnych horyzontów chronologicznych. Pierwszy z nich starszy, reprezentuje pozostałości po ludności kultury pomorskiej. Materiały tej jednostki kulturowej, to zdecydowana mniejszość zarejestrowanych na tym stanowisku obiektów nieruchomych. Wyróżniono wstępnie około 20 obiektów z tego horyzontu kulturowego, którym towarzyszy niewielka część zbioru ceramiki i inne różnego rodzaju pozaceramiczne, tj. grudki polepy i nieliczne fragmenty kości zwierzęcych. Pośród obiektów nieruchomych w zakresie funkcji udało się wyróżnić co najmniej trzy obiekty o charakterze mieszkalnym (o charakterze półziemianek). Były to niewielkiej wielkości budowle częściowo zagłębione w pierwotnej ziemi, o kształcie zbliżonym do prostokątnego, z profilem kształtu misowatego. Średnie wymiary tego rodzaju obiektów były na tym stanowisku następujące: ok. 2,80 m (długość), 2 m (szerokość) i 0,40 m (głębokość). Budowlom tym, zaledwie w jednym przypadku towarzyszyły wyraźnie jamy o charakterze odpadowym (mietniskowym). Natomiast z tego horyzontu czasowego przeważało różnego rodzaju jamy, tj. wspomniane wyżej jamy typu odpadowego, rzadziej jamy postupowe, czyli pozostałości po wbitych w pierwotny grunt drewnianych słupach (palach). Jak dotąd nie odkryto z tego okresu jam typu zasobowego czyli ówczesnych piwniczek-spiżarni. Ostatnią kategorią obiektów starożytnych, jakie zarejestrowano w obrębie tego horyzontu kulturowego – stanowi pozostałość po piecu o charakterze gospodarczym bądź produkcyjnym. Był to obiekt wolnostojący, nieznacznie zagłębiony w ziemi (maksymalnie do głębokości 0,40 m), o konstrukcji kopułowej (glinianej), wystającej najprawdopodobniej ponad ówczesny poziom gruntu, o ścianach częściowo wyłożonych otoczkami polnymi. Niestety nie zachował się w nim czytelny do naszych czasów poziom rusztu, ale stwierdzono prawdopodobnie jego fragmenty w postaci mocno przepalonych fragmentów warstwy polepy (wypalanej gliny). Miał on zarys kolisty, o wymiarach około 2,2 m na 1,8 m. Funkcja tego obiektu nie jest jeszcze jednoznacznie wyjaśniona, bowiem tego rodzaju konstrukcje miały zarówno charakter produkcyjny, jak i gospodarczy. Był może dodatkowa ekspertyza pobranych do analiz próbek gleby z jego wewnętrznej zawartości pozwoli wyjaśnić jego rzeczywistą funkcję. Co interesujące – piec od strony północnej otaczał rodzaj opłotowania po którym zachowały się ślady po 5 dołkach postupowych (ich celem było utrzymywanie stałej temperatury w piecu). W obrębie wyeksplorowanej odkrywki nie stwierdzono natomiast żadnych obiektów osadowych tej kultury związanych z funkcjami grzewczymi (ogniska względnie paleniska).

Osadnictwo kultury pomorskiej występuje w obrębie założonej odkrywki praktycznie w południowo-wschodniej partii odkrywki partii odkrywki, na terenie wyraźnie wznoszącym się powyżej strefy zalewowej doliny rzeki Mogilicy. Natomiast na kierunku zachodnim uchwycono zdecydowane wygaśnięcie obiektów z tego horyzontu kulturowego. Chronologicznie, wyraźnie na podstawie cech wykonania ceramiki i jej niektórych cech prymarnych (typów krawędzi oraz nielicznych form naczyń w postaci waz-kloszy) – materiały ten najprawdopodobniej odpowiada regułom wykonawstwa charakterystycznym dla starszych faz tej kultury w Wielkopolsce, a więc dla okresu od końca IV wieku do co najmniej 2 połowy II wieku p.n.e. włącznie. Osada ta miała niewątpliwie charakter ustabilizowany, której dalszej części należało upatrywać przede wszystkim na kierunku południowo-wschodnim od założonej odkrywki.

Drugi, młodszy horyzont kulturowy reprezentują z kolei pozostałości z okresu wczesnego

średniowiecza, z okresu kultury prapolskiej (wczesnośredniowiecznej), które wstępuje można datować na okres VI-VIII wieku n.e. Pod względem archeologicznym - na podstawie wstępnej klasyfikacji materiału źródłowego dokonanej częściowo również w warunkach gabinetowych zarejestrowano pozostałości po ówczesnych obiektach mieszkalnych i gospodarczych, jamach odpadkowych i zasobowych, dołkach poszupowych i paleniskach.

Najciekawsze spośród odkrytych obiektów nieruchomych przedstawiają się pozostałości po budowlach mieszkalnych i prawdopodobnie również o charakterze gospodarczym. Zanotowano około kilkunastu tego rodzaju obiektów, mimo, iż jest to zaledwie fragment odkrytej osady z tego okresu. Budowle ziemiankowe zalegały na zróżnicowanych głębokościach od około 50 cm do maksymalnie 70 cm. Kształt jam ziemiankowych na poziomie stropu był zbliżony do prostokątnego o owalnych krawędziach. Jamy tego rodzaju osiągały następujące wymiary: długość od 3,6 m do 4,0 m, szerokość od 2,50 m do 2,60 m i głębokość – jak wyżej wspomniano - od 0,5 do 0,7 m. Profile tych obiektów były nieckowate i trapezowate, a w jednym z obiektów wystąpiła wewnętrzna piwniczka umiejscowiona pod klepiskiem. Na obrzeżach tylko jednego z tych obiektów zarejestrowano ślady po trzech dołkach poszupowych, a w kolejnym przypadku jamy typu odpadkowego.

Drugą kategorię budowli mieszkalnych z tego okresu chronologicznego (w jednym przypadku nie wykluczam też funkcji jako warsztatu tkackiego ?) stanowi konstrukcje typu półziemiankowego o charakterze panienkowatym, nieco późniejsze od wcześniej omówionych. Tylko w jednym przypadku konstrukcja zadaszenia wspierała się na trzech drewnianych słupach. Budowle tego rodzaju były więc najprawdopodobniej wsparte dodatkowo na kilku naziemnych zewnętrznych słupach, przez co rozmiary uchwyconego do naszych czasów „klepiska” tych budowli były z reguły niewielkie. A mianowicie wymiary czytelnej w podłożu nieckowej półziemiankowej wynosiły odpowiednio: długość - od 2,9 m do 3,2 m, szerokość - od 1,7 m do 2,4 m, przy głębokości od około 0,22 m do 0,4 m. U większości odkrytych półziemianek nie zarejestrowano jednak śladów po wspierających je słupach. W kolejnym z tego typu obiektów stwierdzono od strony wschodniej wyraźne przewężenie w stosunku do całości obiektu – stanowiłoby prawdopodobnie pozostałość po pierwotnym wejściu do budynku.

W prawie wszystkich wykopiskach budowli ziemiankowych i półziemiankowych wystąpiły dość liczne zbiory ceramiki naczyniowej (nawet po ponad 100 fragmentów ceramiki), odnotowano też liczny zbiór fragmentów kości zwierzęcych jako niewątpliwe reszki pokonsumpcyjne, a ponadto grudki polepy, pochodzące najpewniej z umocnienia ścian tych konstrukcji. Odkryto też kilka zabytków wydzielonych: kamienny przęślik i osęk oraz bliżej nieokreślony niewielki przedmiot z żelaza względnie brązu (z tordowanego drutu) oraz kościane szydło. Podobnie jak osada kultury pomorskiej, również i osada wczesnośredniowieczna miała na tym stanowisku charakter ustabilizowany, której dalszej części należałoby upatrywać również na kierunku południowo-wschodnim od założonej odkrywki.

Podstawą datowania różnej wczesnośredniowiecznej jest ceramika naczyniowa, fragmenty prątnic (naczynia do suszenia i prątnia zboża) oraz pojedyncze znaleziska pozaceramiczne (kamienny przęślik i osęka). Ceramika wczesnośredniowieczna z badanego stanowiska charakteryzuje się w jej wytwarzaniu zdecydowaną przewagą ręcznej roboty, za użycie techniki szabo formującego górnego obtaczania jest obserwowane w niewielkim zakresie, prócz tego kolekcja ceramiki charakteryzuje się całkowitym brakiem ornamentyki. Ceramika ta zdaje się nawiązywać do stylistyki wczesnośredniowiecznej ceramiki z rodziny grupy A/B wg Zofii Hilczerówny. Tego rodzaju zespoły ceramiczne są charakterystyczne dla całej Wielkopolski, a zwłaszcza dla jej południowej i centralnej części (szczegółne podobieństwo widzieć w stosunku do materiałów z pobliskiego Bonikowa). Aktualnie datuje się je w szerokim przedziale czasu, tj. na okres VI – VIII wieku, a nawet na 1. połowę X wieku. Z uwagi na występowanie w tym zbiorze fragmentów ręcznie lepionych, bez zdobienia, nawiązujących do form pomorskich naczyń typu Sukow/Feldberg (wg W. Łosińskiego i R. Rogosza) – można prawdopodobnie zawziąć wstępuje chronologicznie tego zespołu ceramiki na okres od VI/VII wieku do 1. połowy IX wieku włącznie. Pomocne w zakresie ustalenia dokładniejszej chronologii będzie datowanie różnej archeologicznych wykonane metodami niekonwencjonalnymi. Mam tu na myśli przede wszystkim datowanie, jakie zamierzam pozyskać metodą ¹⁴C na podstawie rozpadu pierwiastka węgla (z próbek węgla drzewnego i kości zwierzęcych), które będzie wykonane w Poznańskim Laboratorium Radiowęglowym pod kier. prof. Tomasza Goslara. W doprecyzowaniu wskazanej chronologii pomocne będzie również

całkowite opracowanie różnej ceramiki i niektórych innych przedmiotów.

Z uwagi na wstępne, ale do pewnego stopnia wcześnie datowanie tych ostatnich materiałów archeologicznych innego kontekstu nabierają odkrycia uzyskane przez pisywane podczas badań wykopaliskowych przeprowadzonych w latach 2006-2009 zrealizowanych pomiędzy wczesnobrzyzowymi kurhanami unietyckimi (nr 6 i nr 8). Odkryto wówczas liczne zespoły archeologiczne o bliżej nieokreślonej funkcji (najprawdopodobniej o charakterze funeralnym i obrzędowym), których datowanie na podstawie uzyskanych dotychczas kilkunastu dat ^{14}C można umieścić w przedziale od II wieku n.e. po 2 połowę VI wieku. Nie można wykluczyć więc, iż „użytkownikami” bliżej nieznanymi nam praktyk „sakralnych” w tym miejscu mogli być również mieszkańcy nowoodkrytej osady wczesnosłowiańskiej południowej nieopodal wczesnobrzyzowego kurhanu nr IV. Zarówno kwestie chronologii nowo pozyskanych materiałów archeologicznych, jak również możliwe ich powiązania z wyżej wspomnianymi źródłami – będą przedmiotem dalszych dociekliwych studiów, opartych również o dodatkowe ekspertyzy: archeozoologiczną, paleobotaniczną czy chemiczną (na zawartość fosforu w obiektach).

Z uwagi na trudne tegoroczne warunki pogodowe badania te wymagają wykonania fachowej i dokładnej dokumentacji rysunkowej, fotograficznej oraz opisowej, i w końcu metodycznego wydobywania przedmiotów zabytkowych. Warunki pogodowe powodowały też, iż badania archeologiczne wymagają tymczasowych przestojów. W tegorocznym sezonie wykopaliskowym do ukończenia prac wykopaliskowych pozostał jeszcze obszar około 22,5 arów - zaplanowany i uzgodniony z Wojewódzkim Wielkopolskim Konserwatorem Zabytków w Poznaniu (zgodnie z *pozwoleniem wydanym przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu nr 790/2017/C z dnia 24.08.2017 r.*). Jednak w przypadku niesprzyjających warunków pogodowych nie wykluczam prowadzenia badań wykopaliskowych dopiero w sezonie wiosennym 2018 roku. Szczegółowe sprawozdanie oraz wnioski konserwatorskie z wykonania powyższych badań archeologicznych zostaną przedstawione do WUOZ w Poznaniu, ul. Gołębia 2 w specjalnym opracowaniu autorstwa pisywanego.

(wszelkie relacje tekstowe, jak i fotograficzne z ww. badań, które do tej pory ukazały się w lokalnej prasie, będą na stronach internetowych – nie posiadają ani mojej zgody, ani autoryzacji).

Andrzej Krzyszowski
(archeolog)

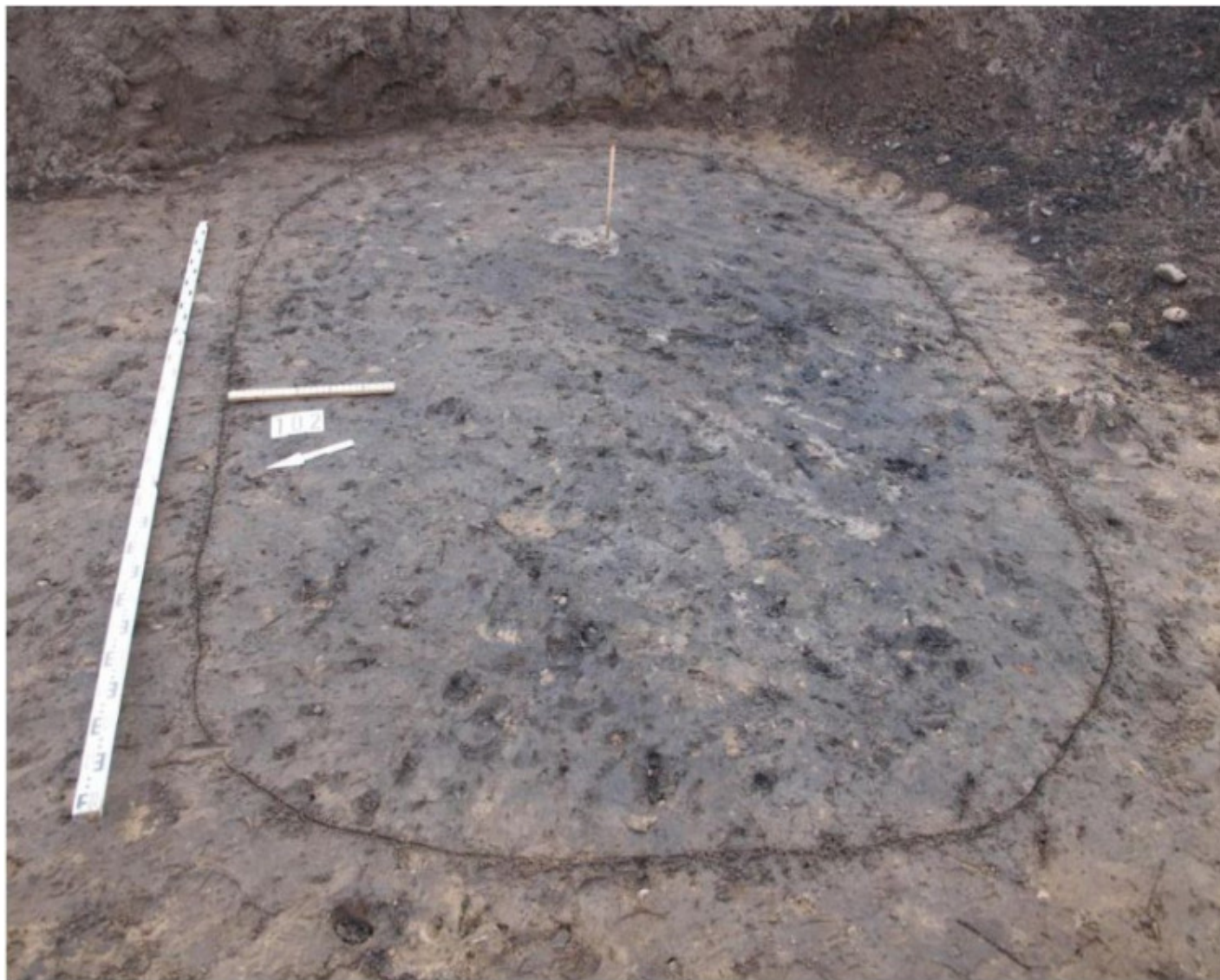

PODPISY POD RYCINY:

RYC. 1. Piec gospodarczy z okresu kultury pomorskiej (IV-II w. p.n.e.). Fot. A. Krzyszowski

RYC. 2. Pó?ziemianki z okresu kultury pomorskiej (IV-II w. p.n.e.). Fot. A. Krzyszowski

RYC. 3. Pó?ziemianka typu wanienkowatego z wydzielonym wej?ciem z okresu wczesnego ?redniowiecza (VI/VII-VIII w. n.e.). Fot. A. Krzyszowski

RYC. 4. Pó?ziemianka typu wanienkowatego z wej?ciem wspartym o trzy s?upy z okresu wczesnego ?redniowiecza (VI/VII-VIII w. n.e.). Fot. A. Krzyszowski

RYC. 5. Pó?ziemianka typu wanienkowatego z okresu wczesnego ?redniowiecza (VI/VII-VIII w. n.e.). Fot. A. Krzyszowski

RYC. 6. Pó?ziemianka typu wanienkowatego z okresu wczesnego ?redniowiecza (VI/VII-VIII w. n.e.). Fot. A. Krzyszowski

RYC. 7. Ziemianka typu wanienkowatego z okresu wczesnego ?redniowiecza (VI/VII-VIII w. n.e.). Fot. A. Krzyszowski

RYC. 8. Ziemianka typu wanienkowatego z okresu wczesnego ?redniowiecza (VI/VII-VIII w. n.e.). Fot. A. Krzyszowski

RYC. 9. Wybór kolekcji ceramiki naczyniowej z okresu wczesnego ?redniowiecza (VI/VII-VIII w. n.e.). Fot. A. Krzyszowski

RYC. 10. Kamienny prz??lik i ose?ka z okresu wczesnego ?redniowiecza (VI/VII-VIII w. n.e.). Fot. A. Krzyszowski

RYC. 10

RYC. 9